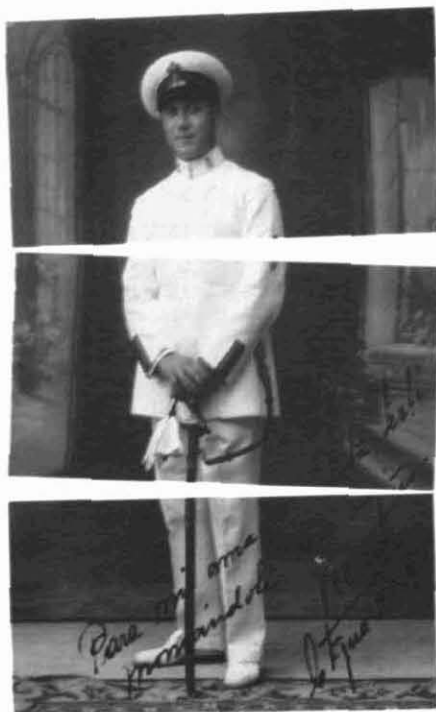

L'experiència republicana de Vicent Ribas Cardona

per Pere Vilàs Gil

L'avinentosa del 75è aniversari de la proclamació de la Segona República Espanyola sembla un bon moment per recordar alguna d'aquelles persones que la varen viure i que pel fet de mantenir-se fidels a la situació política legalment establerta, patiren les conseqüències de la seua fidelitat. La terrible guerra civil de 1936-39 va acabar amb la singular experiència política, però la llista de personatges ben coneguts que hagueren de passar llargs anys empresonats o, fins i tot, hi perderen la vida, no ja com a conseqüència de les operacions bèl·liques, sinó per la repressió en els anys posteriors a l'acabament de les hostilitats, per desgràcia és llarga. La persecució organitzada i sistemàtica a què varen ser sotmesos els vençuts, darrerament ha estat objecte de meritoris treballs de diversos investigadors després de molts d'anys de ser un tema difícil i complicat com pocs, perquè les ferides foren tant increïblement profundes que gairebé varen estar més de cinquanta anys a començar a tancar-se, i som conscients que la nostra apreciació que al cap de seixanta-set anys ja ho estan per sempre és ben optimista.

Avui voldríem captar l'atenció del lector sobre un d'aquells homes que mai no varen ser una figura destacada en la defensa dels valors que la República representava, ni tampoc varen estar en la primera fila dels mitjans de comunicació, ni varen tenir cap de les responsabilitats polítiques que els hi penjaren amb el conegut joc semàntic d'"auxili a la rebel·lió" els qui s'havien rebel·lat, però que amb la feina

Vicent Ribas Cardona amb uniforme de l'Armada.

quotidiana i discreta expressaren la seua adhesió a la forma de govern sorgida de la voluntat del poble a les urnes. Prescindint per una vegada dels personatges més importants que s'havien involucrat en la responsabilitat d'intentar canviar un estat de coses que mantenia Espanya aferrissada en una monarquia caduca i corrupta, —continuació de la pesada herència del segle XIX quan ja havia passat la tercera part del XX, mentre els governants, contràriament als països del nostre entorn, no havien estat capaços de superar la situació—, ens fixarem en una persona que a la meua manera de veure representa aquell altre grup ben nombrós de l'anomenada majoria silenciosa, o sigui, dels qui, sense cercar-ho, es varen veure

mesclats en el terrible conflicte i després arrossegats a una existència plena de dificultats que ells, ben segur, no s'havien merescut.

Vicent Ribas Cardona va néixer a Eivissa el 25 d'agost de 1900. A l'edat de 16 anys ingressà a la Marina, se suposa que voluntari, i va embarcar en la corbeta *Villa de Bilbao* per rebre instrucció com a mariner. El 1917 quan formava part de la tripulació de la corbeta *Nautilus* va ser seleccionat per rebre formació de radiotelegrafista. Una vegada obtingut el títol a final de l'any 1918, entrà a formar part de la dotació de l'Estació Radiotelegràfica de Ferrol, a Galícia, des d'on és destinat al creuer *Pelayo* i després altra vegada a la *Nautilus*, fins que el dia 1 de juny de 1922 va ser destinat al submarí *B-2*. Restà embarcat en aquest submarí fins el 1925, quan va passar a l'Escola de Radiotelegrafia a fer el curs de mestre i obtení el títol de Mestre de Radiotelegrafia l'abril de 1926.

El 1922 se li concedí la Creu de Plata del Mèrit Naval amb distintiu Vermell pels mèrits acreditats a la campanya del Marroc, on se'l cità com a distingit amb l'ordre general de l'esquadra del 19 de maig d'aquell any, quan pertanyia a la dotació de la corbeta *Nautilus*. El 1924 se li concedeix la mateixa condecoració amb distintiu Blanc.

El 1928 va ser ascendit a segon contramestre radiotelegrafista i començà a prestar el servei de l'especialitat a la base de Cartagena. Embarcà en el creuer *Príncep Alfonso* el febrer de 1929 i en el submarí *C-1* l'octubre de 1931, on va ser promogut a oficial de tercera del Cos

d'Auxiliars de Radiotelegrafia. El 1932 va ser destinat a la Inspecció Radiotelegràfica de Ferrol i va ser nomenat maquinista del radiogoniòmetre de Carranza, situat a aquella base de Galícia, fins el setembre d'aquell any, que és destinat a l'estació de ràdio de Maó, on se li encomana el funcionament del radiogoniòmetre. El 1936 és promogut a oficial de segona. Passà tot el temps de la Guerra Civil a Maó fins que el 8 de febrer de 1939, a conseqüència de la rendició de l'illa de Menorca, és detingut per les noves autoritats i en qualitat de presoner de guerra és empresonat a l'Hospital de Sang, habilitat com a presó, mentre dura el procés de depuració de responsabilitats. El 1940 va ser conduït a la presó militar de Cartagena, on el dia 2 d'abril va ser jutjat en consell de guerra amb la causa sumaríssima núm. 1265/1939 i condemnat a vuit anys de presó pel delictes d'auxili a la rebel·lió, i causà baixa a l'Armada.

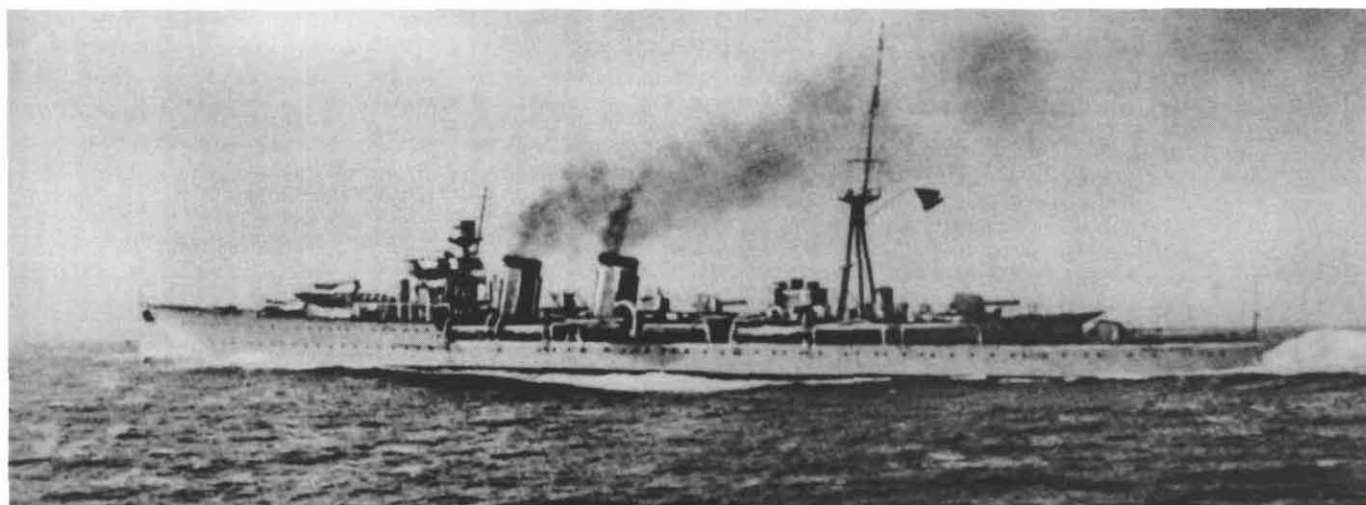
Resumirem la lectura de l'expedient informatiu i del sumari del judici: El 18 de juliol de 1936 Vicent Ribas Cardona era a Eivissa gaudint d'un permís, amb companyia de la seua esposa, Anna Vilàs Gómez i els seus fills Olga i Aleix, de tres anys i mig i dos anys, respectivament, quan va saber que s'havia declarat l'estat de guerra.

Es va presentar a l'alcalde Joan Torres Juan (qui era casat amb una germana de la seua esposa, és a dir, eren cunyats); l'alcalde li va indicar que esperàs fins al dia següent per presentar-se a les autoritats militars, ja que tot era normal i no hi havia alteracions de l'ordre públic. Així ho va fer i l'oficial que exercia el comandament (probablement Juli Mestre) li va concedir permís per anar-se'n a casa seua perquè el servei de comunicacions radiotelegràfiques estava aleshores cobert. El dia 6 d'agost, com és sabut, la ciutat va ser sobrevolada per avions republicans que llançaren proclames escrites comminant la població a rendir-se sota l'amenaça de ser bombardejats des de vaixells de guerra. Tot qui va poder va sortir de la població i es va instal·lar al camp, fins el punt que els carrers quedaren pràcticament deserts. Vicent Ribas i els seus, juntament amb altres famílies, es varen refugiar a l'antiga casa coneguda per "casa cremada", ja desapareguda, situada a la cruïlla de les carreteres de Santa Eulària des Riu i de Jesús. Aquella mateixa tarda va poder veure com tornaven a aparèixer dos avions, a més de dos destructors i el vaixell de càrrega *Mar Cantàbrico*, utilitzat com a transport de tropes. La matinada del dia 8, després d'un canoneig de la ciutat

per part dels destructors, les tropes republicanes desembarcaren al Pou des Lleó i a les onze del matí del mateix dia que arribaren a Vila es va presentar a la Comandància Militar al capità Josep Bayo, cap de l'expedició que havia sortit de Barcelona. Bayo li ordenà presentar-se a bord del destructor *Almirante Antequera*, que estava fondejat dins el port. Així ho va fer aquella tarda i el comandant del vaixell, un alferes de navili del qual Vicent Ribas no sabia el nom, li va manar passar a bord de l'altre destructor. El dia següent al matí va pujar a l'*Almirante Miranda*, que estava fondejat fora del port, i es va presentar al seu comandant, el capità de corbeta Nicolás Piñero, per veure si el podien traslladar a Barcelona amb la intenció d'anar des d'allí a la seua destinació a Maó.

Va arribar a Maó el dia 11 i li va ser confiada l'estació de ràdio d'ona llarga fins que el mes de desembre li varen ordenar instal·lar un radiogoniòmetre d'ona llarga a Sant Lluís i, des d'allí, prendre la marcia dels avions italians que sortien de Roma i es dirigien a Pollença i Melilla, com també als vaixells de guerra francesos i italians que feien la vigilància de la zona assignada, segons havia acordat a la conferència de Londres l'anomenat "Comitè de No Intervenció", per

Vicent Ribas Cardona s'embarcà, el 1929 en el creuer Príncipe Alfonso. Aquest vaixell de l'Armada espanyola va ser l'encarregat de traslladar el rei Alfons XIII a l'exili una vegada proclamada la Segona República espanyola el 1931; després d'aquell episodi rebé el nom de Libertad. Foto procedent de l'arxiu d'A. Carrasco, editada per GARCÍA FLÓREZ, D. 2002 Buques de la Guerra Civil Española. Acorazados y cruceros, Madrid: ed. Almena, p. 99.

facilitar el control dels vaixells de càrrega que en tot moment navegaven amb destinació a Espanya, a més dels mercants italians i alemanys, països que, a pesar d'haver declarat la no intervenció, ajudaven el bàndol nacional. El desembre de 1938 li varen proporcionar un radiogoniòmetre d'ona curta amb l'encàrrec de prendre les marcacions a vaixells de guerra nacionals, de tots els quals tenia les inicials que precedien les seues comunicacions.

“...siempre le vió una tendencia a la vida de orden que acostumbramos a tener las gentes de derechas...”

Així va seguir fins que el dia 9 de febrer de 1939 a les 4 del matí va rebre a l'estació de ràdio el comunicat de la rendició de l'illa. A partir d'aquell moment va deixar de prestar el servei, va ordenar els llibres de l'estació, fins i tot les claus secretes amb les quals emetia i desxifrava els missatges, i es va presentar a l'Estació Naval de Maó. A la declaració que va fer donà el nom d'alguns civils de Maó que podien avalar el seu comportament mentre va exercir la tasca exclusivament professional i no política, entre els quals hi trobam l'almirall en la reserva Josep Riera Alemany, qui era el propietari dels terrenys on estava instal·lada l'estació amb el radiogoniòmetre; respecte del personal militar, tots els comandants dels vaixells de superfície i submarins en els quals havia navegat.

Entre les declaracions d'algunes persones requerides per ser testimonis del que havia dit Vicent Ribas, hi ha la d'un civil que el coneixia de menjar a la mateixa fonda de Maó on ell estava instal·lat, qui diu que el considerava contrari a les idees del Moviment Nacional;

però n'hi ha de diferents, com la de la senyora Rosa Pons —qui rep el tractament d'excel·lentíssima senyora—, que diu que *siempre le vió una tendencia a la vida de orden que acostumbramos a tener las gentes de derechas*. En la seua contra hi ha, això sí, un comunicat de ràdio del comandant del destructor *Almirante Antequera*, cursat el mateix dia que Vicent Ribas s'hi va presentar a Eivissa, que diu que l'oficial de ràdio és d'absoluta confiança i lleial adhesió al règim

(s'entén que al de la República), la qual cosa imaginam que no el degué afavorir. En el seu favor Vicent Ribas també manifesta que tot el temps que va estar al càrrec del radiogoniòmetre de Sant Lluís va ajudar la causa nacional fent les marcacions molt imprecises i arreglant les avaries amb tota la lentitud possible, que no va fer res a favor dels oficials presos en l'*Atlante* perquè no tenia cap autoritat sobre ells i per por de córrer la mateixa sort. Vistes les declaracions de l'acusat i dels testimonis, el fiscal demana per a ell la pena de reclusió perpètua a mort. Al sumari hi figuren també alguns testimonis d'eivissencs, com Antoni Torres Juan, Joan Bonet Bonet, Antoni Roig Quetglas, Domingo Viñets Deordal, Marià Bonet Costa i Pere Matutes Roig els quals certifiquen que coneixen l'acusat i el consideren de conducta immillorable, de creences religioses i bona moral.

El dia 2 d'abril de 1940 se celebrà el judici sumaríssim a Cartagena. El president del tribunal era un capità de navili, els vocals cinc coronels de diverses armes i serveis, el fiscal un tinent coronel auditor i

el defensor un alferes provisional d'Intendència. Després de ser interrogat per un dels vocals i pel fiscal, aquest últim va dir que considerava provat que l'acusat estava compenetrat amb la revolta marxista, i la prova era que havia estat massa temps a presentar-se al comandant militar d'Eivissa, i que després s'en va anar al camp amb la família i no es va tornar a presentar més que quan el capità Bayo va arribar amb la seua columna a la capital, per la qual cosa sol·licità la pena de reclusió perpètua. El defensor va dir que no creia que s'hagués provat el que deia el fiscal i sol·licitava del tribunal la seua benevolència.

El mateix dia se li va comunicar la sentència. El tribunal havia arribat a la conclusió que Vicent Ribas Cardona era un individu de bona conducta, no se li havia provat cap afinitat política i el servei que va prestar a la causa de la República va ser estrictament professional i no rellevant, per la qual cosa, atenent aquests atenuants, i no havent apreciat en la seua actuació la voluntat de fer tan de mal com el que es va produir, el condemnaven “només” a la pena de vuit anys de presili per auxili a la rebel·lió i a la separació absoluta del servei.

L'expedient del pres facilitat per la Direcció General d'Institucions Penitenciàries no aporta dades d'interès pel que fa a la seua vida a la presó militar de Marina de Cartagena, excepte que el juny de 1940 va ser nomenat cap de sala (jefe de nave), feina per la qual es va veure agraciat amb dies de reducció de la condemna. Sembla que així mateix encara quedaven algunes restes de sentit comú en aquests individus, de manera que el dia 4 de juliol de 1941 a la presó es va rebre un telegrama comunicant la concessió del benefici de la llibertat condicional per a Vicent Ribas. La posada efectiva en llibertat va ser el 14 de juliol d'aquell any i va establir la residència a Eivissa, al carrer José Antonio (avui Bisbe Cardona) núm. 3. Això sí, cada mes del que quedava de l'any 1941, tot el 1942 i

el 1943 va haver de certificar una i altra vegada a través de l'encarregat de la presó del partit d'Eivissa que seguia allí mateix i que tenia una feina que li permetia mantenir la seua família. Com a avalistes necessaris figuren els germans Pere i Josep Vilàs Gómez, cunyats seus. A aquesta època va néixer Pau, tercera dels seu fills. Finalment, el 25 de febrer de 1946 se li va concedir la llibertat definitiva.

Arribats aquí, qualsevol lector dirà que, gràcies a Déu, el malson s'havia acabat, i així hagués estat si no fos perquè quan Vicent Ribas ja gaudia de la merescuda llibertat i treballava a la finca de can Margalits, de ses Salines —i no precisament de radiotelegrafista—, propietat del seu oncle, li'n va caure damunt una altra que certament no s'esperava.

A l'arxiu del, per molts motius recordat, Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo, avui integrat a l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca, hi ha un expedient núm. 147-45 a nom de Vicent Ribas Cardona (vegeu Maria José VIDAL i José Miguel L. ROMERO, *Les lògies pitiüses davant el Tribunal Especial per a la Repressió de la Maçoneria i del Comunisme*, IEE, Eivissa, 1999, p. 71-73). A l'escrit que obri aquest expedient el cap superior de policia de Barcelona demana al jutjat especial núm. 3, tribunal núm. 11.995, que investigui si, com a ells els consta, Vicent Ribas Cardona, exradiotelegrafista de l'Armada amb residència a Eivissa, va ingressar l'any 1932 a la lògia maçònica *Sol Naciente y Orto V. 59*. L'escrit du data del 16 de setembre de 1944.

Segueix un certificat de la Secció Especial de la Delegació de l'Estat per a la Recuperació de Documents del 15 de gener de 1945 en el qual es diu que Vicent Ribas Cardona, amb domicili a Eivissa, al carrer Muralla, s'inicià a la maçoneria a la lògia *Paz y Concordia* el 23 de juliol de 1927 a Pinar del Río (Cuba), va ser promogut al segon grau el setembre d'aquell any i al tercer

TRIBUNAL ESPECIAL PARA LA REPRESION DE LA MASONERIA Y EL COMUNISMO.

JUZGADO ESPECIAL N.º TRES

N.º del archivo 18482 N.º del Juzgado 147-45
 R.ºn 6

N.º del Tribunal 11995 N.º del Reg. de la Presidencia del Gobierno _____

Encartado: VICENTE RIBAS CARDONA

Detención de _____ de _____

Prisión incondicional de _____ de _____

Prisión atenuada de _____ de _____

Fecha de incoación 29 de enero de 1945

Paso a la Fiscalía n.º 1 el 10 de febrero de 1945

y se devolvió en _____ de _____ de _____

Sentencia de 7 de julio de 1947 Pena 1777

Propuesta 6/7 Juan José Sureda

Resolución de Presidencia _____

Paso a Ejecutorias en _____ de _____ de _____

Situación del encausado: liber

ENTRADA
14802
15 de Octubre

Expedient que se li va obrir a Vicent Ribas Cardona per la seua suposada pertinença a una lògia maçònica, l'any 1945.

grau el juliol de 1931. Que després es va afiliar a la lògia *Clara Luz* de Minas de Santa Lucía (Cuba), on va ser nomenat primer vigilant i orador interí. I que se li va concedir la "plancha de quite" el desembre de 1932 per no poder assistir a les reunions (treballs, segons el llenguatge maçònic).

A la documentació embargada a la lògia *Triángulo Sol Naciente*, d'Eivissa, hi ha un escrit del juny de 1932 en el qual figura una relació de germans maçònics que han sol·licitat la incorporació, entre ells

el de Vicent Ribas Cardona, procedent de la lògia *Perseverancia* de Los Valles (Cuba).

Després d'alguns intercanvis interns de correspondència, finalment l'11 de febrer li és ordenat que es presenti davant del jutge d'Eivissa Alexandre Llobet i allí li comuniquen el resultat de la investigació sobre la seua afiliació a la maçoneria. A l'interrogatori que segueix naturalment ho negà tot. Així i tot l'obliguen a dir on era i què feia en les dates esmentades, en les quals se li suposava una activitat maçò-

Vicent Ribas Cardona en la seua maduresa.

nica i, com que el tribunal disposava d'una nota manuscrita de Vicent Ribas Cardona sol·licitant al venerable mestre i estimats germans la "plancha de quite" a la *lògia Sol Naciente*, és obligat a escriure un text similar per comparar les dues caligrafies i veure si estaven escrites per la mateixa mà. A Madrid, els "experts" perits caligràfics, una vegada estudiats els dos textos, certifiquen al tribunal que sense cap dubte estan escrits per la mateixa persona, per la qual cosa, el tribunal, compost per tres generals de l'Exèrcit, considera provat que Vicent Ribas Cardona és responsable dels càrrecs que se li suposen respecte a pertànyer a la maçoneria i el 14 d'abril de 1947 li és comunicat l'auto de processament. Això sí, també li és concedit que triï si vol defensar-se al judici oral que es celebrarà a Madrid o si ho vol fer per escrit des del seu domicili a Eivissa. Trià fer-ho des d'Eivissa.

Com no podia ser d'altra manera, a l'escrit de descàrrec que presenta el 28 d'abril davant el tribunal l'ara processat negà totes les acusacions. La negació es basa en que mai no havia anat a Cuba i, encara menys, havia practicat la maçoneria, organització completament aliena a la seua vida i contrària al sentiment catòlic i de fe en Déu que professa,

segons la declaració. A més, tampoc podia haver-se afiliat a Cuba perquè a les dates que se suposa que va cometre els delictes que se li imputen era embarcat primerament en el submarí B-2, de l'Armada espanyola, i en segon lloc destinat a la base naval de Maó.

El 12 de maig el fiscal eleva a definitives les conclusions provisionals i considera provats els delictes que s'imputen a l'acusat, per la qual cosa demana al tribunal que se li imposi la pena de dotze anys i un dia de reclusió menor.

A l'escrit de recusació de càrrecs que presentà, aquesta vegada amb una acta notarial que acompanya una còpia del Full de Serveis de la Marina, per demostrar que era impossible haver-se afiliat a la maçoneria a Cuba ni a Eivissa perquè en el primer cas era embarcat en un vaixell de guerra que mai no havia estat a Cuba i en el segon cas era destinat a Maó, aquesta vegada afegí que segurament es tracta d'una confusió amb una altra persona que du el mateix nom i llinatges, cosa freqüent entre la població de l'illa d'Eivissa.

Res, ni cas. El tribunal es va reunir per deliberar el dia 7 de juliol i, insensible a qualsevol raonament, considerarà provats tots els càrrecs pels delictes que se li suposaven, així que aplicant aquest article i aquest altre, d'una o dues lleis i alguns decrets que venien bé, a proposta del fiscal es condemna Vicent Ribas Cardona a la pena de dotze anys i un dia de presó menor.

Així mateix es veu que el tribunal no ho tenia clar del tot, perquè a la mateixa sentència condemnatòria considera que la pena és excessiva, segons pròpia confessió, i proposa respectuosament al Govern que es prengui en compte els serveis a la pàtria anteriors al Glorioso Alzamiento Nacional en virtut d'ells li commuti la pena per la de sis anys i un dia de presó major. L'11 d'aquell mes i any el mateix tribunal va decretar que el compliment de la pena podia fer-se de manera atenuada en el seu domicili, sempre i quan es presentàs ca-

da dia 30 del mes al cap de policia d'Eivissa. La notificació al condemnat es va fer l'11 d'agost i en el document de la sentència li donaren la possibilitat de presentar un recurs al consell de ministres.

El dia 18 d'aquell mes d'agost de 1947 que per Vicent Ribas degué ser de molt de mal de cap tornà a presentar un nou escrit, aquest cop al mateix president del consell de ministres, en el qual per tercera vegada reitera que tot allò ha estat una lamentable confusió amb una altra persona que es diu igual que ell. També diu que després de fer moltes gestions (les havia fet ell personalment en comptes de la policia) havia sabut que es tracta de Vicent Ribas Cardona, àlies "Puvil", nascut a Eivissa el 1891, i que, aquest sí, el 1917 va marxar a Cuba, precisament a Pinar del Rio, a treballar de farer. Va tornar a Eivissa el 1930 i morí el 1942 quan treballava de motorista en el motoveler *Pedro*, de la casa Matutes. A més, a Eivissa se'l tenia per maçó. Per tot això suplica respectuosament (i dramàticament, vull suposar), que li sigui concedida la revocació de la sentència condemnatòria.

Es coneix que el consell de ministres i el general que el presidia tenien molta feina, perquè no és fins al 27 de gener de 1950, és a dir tres anys després d'haver iniciat l'expedient maçònic, onze després d'haver acabat la guerra i tres abans que Espanya ingressàs a l'ONU, quan aquest alt organisme va trobar que no podia admetre que un tribunal posat per ell mateix s'havia equivocat (encara que això no ho diu) i, en contra del més elemental sentit comú, acordà desestimar el recurs, confirmar la pena i commutar-la per la de sis anys i un dia, això sí, a complir al lloc on el mateix condemnat designi i, a més, quedava també inhabilitat per qualsevol càrrec polític, sindical i de direcció.

El compliment de tan injusta pena el va fer a Eivissa i, com s'havia manat, es va haver de presentar al cap de la policia cada mes a partir d'agost de 1947.

Morí a Eivissa el 1968. ■